

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁRSKA PRÁCA

2010

TOMÁŠ BARANTAL

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

**PRIEMYSELNÉ PORUCHY A HAVÁRIE – PREDPOKLADY
ICH VZNIKU V SÚČASTNEJ SPOLOČNOSTI A
MOŽNOSTI ICH ELIMINÁCIE**

BAKALÁRSKA PRÁCA

Študijný program:	Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci
Pracovisko (katedra):	Katedra techniky a informačných technológií
Vedúci záverečnej práce/školiťel:	doc. Ing. Vladimír Soták CSc.

Nitra 2010

Tomáš BARANTAL

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie doc. Ing. Vladimírovi Sotákovi, CSc. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovávaní bakalárskej práce.

ABSTRAKT

BARANTAL, Tomáš: Priemyselné poruchy a havárie – predpoklady ich vzniku v súčasnej spoločnosti a možnosti ich eliminácie. [Záverečná práca] Tomáš Barantal – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Pedagogická fakulta, Katedra techniky a informačných technológií. – Školiteľ: doc. Ing. Vladimír Soták CSc. Nitra: PF UKF, 2010.

V práci sme sa zaoberali závažnými premyslenými haváriami, od ich vzniku až po opatrenia pred nimi, je v nej rozpísaná legislatíva zaoberajúca sa touto problematikou. Uviedli sme v nej aj konkrétny príklad na mimoriadnu udalosť, ktorá sa stala 2.marca 2007 vo Vojenskom opravárenskom podniku Nováky, ktorá otriasla celým Slovenskom. Nové technológie, a pracovné postupy a taktiež prepracovanejšia legislatíva tykajúca sa tejto problematiky napomáha k tomu, že miera vzniku závažných premyslených havárii klesá. V záverečnej kapitole je uvedená problematika, ktorá rozoberá krízovým plánovaním v Slovenskej republike.

ABSTRACT

Barantal Tomáš: Industrial accidents and failures, of their assumptions in today's society and how to eliminace, Thesis (Tomáš Barantal) Univerzita Konštantína Filozofa in Nitra, Pedagogická fakulta, Department of Technology and Information Technology. – The Trainer: doc. Ing. Vladimír Soták CSc. Nitra: PF UKF, 2010.

We deal with major industrial accidents at work, since the inception of the action against them. Written legislation dealing with this issue in it. We mentioned the specific example of the emergency, which became the 2nd March 2007, in Military repair company in Nováky, which affecting whole Slovakia. New technologies and work practices as well as sophisticated legislation on this issue helps the fact that the rate of serious accident, falling sophisticated. The last chapter deals with the issue that deals with emergency planning in the Slovak Republic.

Obsah

Obsah	7
Použité označenia a skratky	8
Slovník termínov	9
Úvod	10
1 Legislatívne požiadavky v oblasti závažných priemyselných havárií	11
1.1 Legislatíva „Národná“	11
1.2 Legislatíva „Európskej únie“	12
2 Závažné priemyselné havárie (ZPH)	13
2.1 Slovensko a ZPH.....	13
2.2 Požiadavky zákona č. 261/2002 Z. z.	14
2.2.1 Kategorizácia podnikov a oznámenie o zaradení podniku	15
2.2.2 Program prevencie ZPH	15
2.2.3 Povinnosti štátnej správy na úseku ZPH	16
3 Popis mimoriadnej udalosti	19
3.1 Činnosť orgánov miestnej štátnej správy a samosprávy	21
3.2 Činnosť zložiek podieľajúcich sa na odstraňovaní následkov mimoriadnej udalosti	22
3.3 Analýza havarijného plánovania	26
3.4 Analýza postupu činnosti krízového štábu	34
3.5 Záverečné odporúčania	40
4 Krízové plánovanie v Slovenskej republike	42
Záver	48
Zoznam použitej literatúry	49

Použité označenia a skratky

cca. - cirka (asi)

CO - Civilná ochrana

FN – Fakultná nemocnica

GŠ OS SR – Generálny štáb ozbrojených síl Slovenskej republiky

HBP - Hornonitrianske bane Prievidza

HP – Havarijný plán

IRS - INTERNATIONAL RESCUE SYSTEM. ... v zmysle novej koncepcie *záchranej zdravotnej služby* vzniklo na území SR 259 staníc ZZS, ... ktorých cieľom je poskytovať *rýchlu, efektívnu a komplexnú pomoc pri krízových situáciách*

KCHL – Krajské chemické laboratórium

KOS ZZS – Krajské operačné stredisko záchranej a zdravotnej služby

KŠ ObÚ – Krízový štáb Obvodného úradu

NCHZ – Novácke chemické závody

NsP – Nemocnica s poliklinikou

SAD – Slovenská autobusová doprava

SR – Slovenská republika

ŠS – Štátna správa

t.j. – to jest

TSK – Trenčianky samosprávny kraj

TV – televízia

VOP – Vojenský opravárenský podnik

VÚ – Vojenský útvar

ZPH – Závažné priemyselné havárie

ZZS – Záchranná zdravotná služba

ŽP – Životné prostredie

Slovník termínov

Podnik a) je celý areál pod riadením toho istého prevádzkovateľa, v ktorom je prítomná vybraná nebezpečná látka v jednom alebo vo viacerých zariadeniach vrátane spoločných alebo súvisiacich infraštruktúr a činností,

b) existujúcim podnikom je 1. podnik uvedený do prevádzky do 30. júna 2002 , alebo 2. podnik, na ktorý sa vydá stavebné povolenie alebo obdobné povolenie do 30. júna 2002 a ktorý bude uvedený do prevádzky do 31. decembra 2003

c) novým podnikom je podnik, ktorý nie je uvedený v písmene b)

Zariadením je technická alebo technologická jednotka, v ktorej sa vybraná nebezpečná látka vyrába, spracúva, používa, prepravuje, skladuje alebo sa s ňou inak manipuluje. Zahŕňa všetko vybavenie, najmä objekty, potrubia, stroje, nástroje, podnikové železničné vlečky, doky a vykladacie móla slúžiace zariadeniu, vykladacie a nakladacie rampy, sklady alebo podobné objekty pohyblivé i nepohyblivé, potrebné na prevádzku zariadenia

Prevádzkovateľom je podnikateľ, ktorý riadi podnik alebo zariadenie .

Vybranou nebezpečnou látkou je chemická látka alebo chemický prípravok 1. uvedená v tabuľke I časti 1 prílohy č. 1 k tomuto zákonu alebo 2. vykazujúca jednu alebo viac nebezpečných vlastností podľa tabuľky II časti 1 prílohy č. 1, k tomuto zákonu klasifikovaných podľa osobitného predpisu, označovaná ako surovina, výrobok, vedľajší produkt, zvyšok alebo polotovar vrátane takej, o ktorej sa dá predpokladať, že môže vzniknúť v prípade straty kontroly nad chemickým procesom alebo v prípade závažnej priemyselnej havárie, prítomnosťou vybranej nebezpečnej látky je jej skutočná alebo predpokladaná (projektovaná) prítomnosť v podniku vrátane takej vybranej nebezpečnej látky, ktorá môže vzniknúť v prípade straty kontroly nad chemickým procesom alebo v prípade závažnej priemyselnej havárie.

Závažnou priemyselnou haváriou (ZPH) je udalosť, akou je najmä nadmerná emisia, požiar alebo výbuch s prítomnosťou jednej alebo viacerých vybraných nebezpečných látok, vyplývajúca z nekontrolovateľného vývoja v prevádzke ktoréhokoľvek z podnikov, na

ktoré sa vzťahuje tento zákon a ktorá vedie bezprostredne alebo následne k vážnemu poškodeniu alebo ohrozeniu života alebo zdravia ľudí, životného prostredia alebo majetku v rámci podniku alebo mimo neho.

Preveniou závažnej priemyselnej havárie je súbor organizačných, riadiacich, personálnych, výchovných, technických, technologických a materiálnych opatrení na zabránenie vzniku závažnej priemyselnej havárie.

Havarijným plánom (HP) je dokumentácia obsahujúca súbor technických, organizačných a iných opatrení na zdolanie závažnej priemyselnej havárie a na obmedzenie jej následkov na území podniku.

Nebezpečenstvom (zdrojom rizika závažnej priemyselnej havárie) je vnútorná vlastnosť vybranej nebezpečnej látky alebo fyzická situácia s potenciálom poškodenia ľudského zdravia, životného prostredia alebo majetku.

Rizikom závažnej priemyselnej havárie je pravdepodobnosť vzniku závažnej priemyselnej havárie a rozsah (závažnosť) jej možných následkov, ktoré môžu nastať počas určitého obdobia alebo za určitých okolností.

Skladovaním je prítomnosť určitého množstva vybranej nebezpečnej látky na účely jej uloženia, ponechania v bezpečnom priestore alebo uchovávaní v zásobe.

Bezpečnostnou správou je dokumentácia obsahujúca technické, riadiace a prevádzkové informácie o nebezpečenstvách a rizikách podniku kategórie B a o opatreniach na ich vylúčenie alebo zníženie. (Zákon č. 261/2002 Z.z.)

Úvod

Rozvoj priemyselnej výroby, zavádzanie nových technológií, používanie stále väčšieho množstva a nových druhov nebezpečných látok prináša so sebou značné riziká s možnosťou vzniku priemyselných havárií. Za posledných 30 rokov nám história priniesla množstvo priemyselných havárií s následkami na život a zdravie ľudí, alebo na životné prostredie. V práci sme uviedli základné pojmy týkajúce sa ZPH a všeobecne sme rozobrali túto problematiku, ktorá je rozdelená do štyroch kapitol.

V prvej kapitole je uvádzame podrobnú legislatívu, ktorá sa týka závažných priemyselných havárií, ktorá je rozdelená do dvoch skupín a to „národná legislatíva“ a „legislatíva Európskej únie“. Hlavným zákonom národnej legislatívy je zákon č. 261/2002 ktorý pojednáva o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Nosnou časťou legislatívy Európskej únie je Smernica Rady 96/82/ES o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií vrátane nebezpečných látok. Túto problematiku dopĺňajú aj iné zákony, vyhlášky a smernice, ktoré sú v práci uvedené.

V druhej kapitole je uvádzame charakteristiku a históriu ZPH, ktoré vznikli vo svete. Rozoberáme tu Smernicu Rady 96/82/ES, Smernicu 2003/105/ES Európskeho parlamentu a Rady dopĺňujúca Smernicu Rady 96/82/ES o kontrole veľkých havarijných nebezpečenstiev zahŕňajúcich nebezpečné látky. V kapitole druhej je tiež rozobraná téma Slovensko a ZPH, téma Požiadavky zákona 261/2002 Z.z., a uvádzame kategorizáciu podnikov, ktorých sa bezprostredne téma ZPH týka. Uvádzame denný program prevencie ZPH a povinnosti štátnej správy na úseku ZPH.

V tretej kapitole sme rozpísali ZPH, konkrétne výbuch vo vojenskom opravárenskom podniku Nováky.

V poslednej kapitole štyri sa nachádza téma Krízové plánovanie v Slovenskej republike.

1 Legislatívne požiadavky v oblasti závažných priemyselných havárií

Hlavný zákon ktorý, je nosný pre problematiku závažných priemyselných havárií je zákon schválený Národnou radou Slovenskej republiky dňa 20. Marca 2002 s poradovým číslom 261/2002 Z.z. V rámci Európskej únie, je nosnou časťou riešenia závažných priemyselných havárií Smernica Rady 96/82/ES (ES – Európske spoločenstvo), ktorá pojednáva o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií vrátane nebezpečných látok. Preto sa legislatíva tejto problematiky delí na „Národnú“ a „Európskej únie“.

1.1 Legislatíva „Národná“

- **Zákon č.261/2002 Z. z.** o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- **Vyhláška MŽP SR č. 489/2002 Z. z.**, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- **Vyhláška MŽP SR č. 490/2002 Z. z.** o bezpečnostnej správe a o havarijnom pláne.
- **Zákon č. 277/2005 Z.z.**, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 261/2002 Z.z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení zákona č. 587/2004 Z.z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

- **Vyhláška MŽP SR č. 451/2005**, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MŽP SR č. 489/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- **Vyhláška MŽP SR č. 452/2005**, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MŽP SR č. 490/2002 Z.z. o bezpečnostnej správe a o havarijnom pláne.

1.2 Legislatíva „Európskej únie“

- **Smernica Rady 96/82/ES** o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií vrátane nebezpečných látok.
- **Rozhodnutie Komisie 1999/314/ES** týkajúce sa dotazníka, ktorý sa vzťahuje na smernicu Rady 96/82/ES o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií s prítomnosťou nebezpečných látok.
- **Smernica 2003/105/ES Európskeho parlamentu a Rady dopĺňujúca Smernicu Rady 96/82/ES** o kontrole veľkých havarijných nebezpečenstiev zahŕňajúcich nebezpečné látky.

2 Závažné priemyselné havárie (ZPH)

Príčinami havárií bola predovšetkým nevhodná manipulácia s nebezpečnými látkami, zanedbanie technologických postupov, alebo zlyhanie ľudského faktora.

V rámci krajín európskej únie je prevencia závažných priemyselných havárií upravená Smernicou Rady 96/82/ES o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií s prítomnosťou nebezpečných látok, nazývanej tiež "SEVESO II", ktorá je zameraná nielen na prevenciu veľkých havárií ale aj na obmedzenie ich následkov pre človeka a životné prostredie. Dokument je pomenovaný podľa talianskeho mesta, kde po výbuchu chemickej továrne v roku 1976 unikol dioxín, čo spôsobilo hromadnú otravu obyvateľstva. Vtedy sa ešte nevedelo, čo dioxín spôsobuje. O sedem rokov neskôr odsúdili v Taliansku na tresty odňatia slobody viacerých popredných predstaviteľov chemického koncernu zodpovedných za túto dioxínovú katastrofu. Mesto Seveso sa tak stalo synonymom ekologickej hrozby. Vzhľadom na nedávne závažné priemyselné havárie (pretrhnutie hrádze banského odkaliska v rumunskom Baia Mare, následkom ktorého sa zamorila kyanidmi rieka Tisa, výbuch továrne na pyrotechniku v holandskom Enschede, výbuch v podniku na výrobu hnojív vo francúzskom Toulouse) vznikla požiadavka Európskej Rady na novelizáciu danej smernice a tak v roku 2003 bola schválená Smernica Rady 2003/105/ES.

Ďalším zo základných medzinárodných dokumentov v tejto oblasti uzavretých pod záštitou Európskej hospodárskej komisie OSN je Dohovor o cezhraničných účinkoch priemyselných havárií, ktorý bol otvorený na podpis 17. a 18. marca 1992 v Helsinkách a následne v sídle OSN v New Yorku do 18. septembra 1992. Cieľom dohovoru je zabezpečiť koncepčnú a systematickú činnosť zmluvných strán na úseku prevencie priemyselných havárií, ktoré môžu mať cezhraničné účinky, pripravenosti na takéto havárie a zdoľávania priemyselných havárií vrátane obmedzovania ich účinkov na ľudí, životné prostredie a majetok.

2.1 Slovensko a ZPH

V Slovenskej republike danú problematiku komplexne rieši zákon č. 261/2002 Z.z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov a vykonávacie predpisy vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 489/2002

Z.z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov a vyhláška Ministerstva životného prostredia SR č. 490/2002 Z.z. o bezpečnostnej správe a havarijnom pláne.

Dňa 1. júla 2005 nadobudla účinnosť novela zákona - **zákon č. 277/2005 Z.z.**, ktorý v plnom rozsahu transponuje smernicu 2003/105/ES. V tom istom roku boli v národnej rade SR následne schválené novelizácie vykonávacích predpisov - **vyhláška č. 451/2005**, ktorá mení a dopĺňa pôvodný vykonávací predpis č. 489/2002 Z.z. a **vyhláška č. 452/2005**, ktorá mení a dopĺňa pôvodnú vyhlášku č. 490/2002 Z.z.

Zákon č. 261/2002 rieši nielen prevenciu pred haváriami, v ktorých zohrávajú významnú úlohu nebezpečné chemické látky, ale zaoberá sa aj pripravenosťou na rýchle a efektívne zvládanie havárie s obmedzením jej dôsledkov. Okrem iného uložil prevádzkovateľom podnikov povinnosť identifikovať a zhodnotiť riziká možných havárií, prijať bezpečnostné opatrenia, plniť si ohlasovaciu a informačnú povinnosť a zabezpečiť výcvik a vybavenie zamestnancov pre prípad vzniku závažnej priemyselnej havárie.

2.2 Požiadavky zákona č. 261/2002 Z. z.

Zákon o prevencii závažných priemyselných havárií a jeho vykonávacie vyhlášky špecifikujú povinnosti a zodpovednosť prevádzkovateľov a príslušných orgánov štátnej správy v oblasti prevencie a pripravenosti na závažné havárie. Predmetom právnej úpravy podľa zákona je ustanovenie podmienok a postupu pri prevencii závažných priemyselných havárií v podnikoch s prítomnosťou vybraných nebezpečných látok a pripravenosť na ich zvládanie a na obmedzovanie ich následkov na život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok v prípade ich vzniku.

2.2.1 Kategorizácia podnikov a oznámenie o zaradení podniku

Prevádzkovateľ na základe celkového množstva vybraných nebezpečných látok zaradí podnik do kategórie **A** alebo **B** a zašle obvodnému úradu **oznámenie o zaradení podniku** alebo mu oznámi, že na základe celkového množstva vybraných nebezpečných látok sa do vyššie uvedených kategórii nezaradí.

Podnik kategórie A

- vykonať predbežný odhad rizika
- zabezpečiť hodnotenie rizika
- vypracovať program prevencie
- ustanoviť odborne spôsobilú osobu
- zabezpečiť potrebnú kvalifikáciu, školenie a výcvik zamestnancov
- vypracovať havarijný plán
- predložiť podklady na plán ochrany obyvateľstva
- zabezpečiť prostriedky na zdlávanie ZPH a na obmedzenie ich následkov
- zabezpečiť záchrannú službu
- oznámenie a správu v prípade vzniku ZPH

Podnik kategórie B

- splniť všetky povinnosti podniku kategórie A a ďalej:
- vypracovať bezpečnostný riadiaci systém
- vypracovať bezpečnostnú správu
- zabezpečiť informovanie verejnosti.

2.2.2 Program prevencie ZPH

Obsahuje celkové ciele a princípy činnosti prevádzkovateľa s ohľadom na kontrolu nebezpečenstiev závažných priemyselných havárii, pripravenosť na ich zdlávanie a obmedzovanie ich následkov. Je dostupný k nahliadnutiu pre kontrolné orgány v podniku.

Bezpečnostný riadiaci systém obsahuje potrebné opatrenia najmä v oblasti organizácie riadenia podniku a zamestnancov, identifikácie a hodnotenia nebezpečenstiev, prevádzkovej kontroly, havarijného plánovania. Je súčasťou

celkového systému riadenia a jeho tvorba je ovplyvnená aj inými systémami: systémom environmentálneho riadenia (**STN EN ISO 14001**) a systémom riadenia kvality (**STN EN ISO 9000**).

Bezpečnostná správa je dokumentácia obsahujúca technické, bezpečnostné a riadiace informácie o nebezpečenstvách a rizikách podniku kategórie B a o opatreniach na ich vylúčenie alebo zníženie. Podáva komplexnú charakteristiku podniku umožňujúcu získať celkovú predstavu o reálnych nebezpečenstvách a rizikách vyplývajúcich z jeho činnosti, používaných zariadení a technologických procesov, z druhu, množstva, vlastností a umiestnenia vybraných nebezpečných látok. Prevádzkovateľ je povinný prehodnocovať a aktualizovať ju najmenej raz za päť rokov ako aj v prípade zmien, ktoré môžu ovplyvniť bezpečnosť. BS zasiela prevádzkovateľ príslušnému obvodnému úradu ŽP na posúdenie.

Havarijný plán vychádza z výsledkov hodnotenia rizika v podniku, ktoré zahŕňa najmä identifikáciu nebezpečenstiev, pravdepodobnosť vzniku havárie, definovanie vzniku rizika pre život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok. Opisuje reprezentatívne scenáre vzniku možných havárií. Prevádzkovateľ je povinný predložiť ho orgánu, ktorý vypracováva plán ochrany obyvateľstva.

Poskytovanie informácií o závažných priemyselných haváriách prevádzkovateľ je povinný bez zbytočného odkladu, oznámiť závažnú priemyselnú haváriu obvodnému úradu, Ministerstvu ŽP SR a Ministerstvu vnútra SR.

2.2.3 Povinnosti štátnej správy na úseku ZPH

Štátna správa (ŠS) na úseku prevencie ZPH:

- Ministerstvo životného prostredia
- Ministerstvo vnútra
- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny
- Slovenská inšpekcia ŽP
- Krajské a obvodné úrady ŽP
- Orgány inšpekcie práce

- Orgány štátnej správy na úseku ochrany pred požiarmi
- Orgány štátnej správy na úseku civilnej ochrany
- Orgány na ochranu zdravia a štátne zdravotné ústavy
- Orgány štátnej banskej správy

Inšpekcie v podnikoch plán kontroly podnikov spracúva Slovenská inšpekcia ŽP každoročne. Inšpekcie sa vykonávajú v rámci koordinovanej kontroly pre:

- podnik kategórie B - raz ročne,
- podnik kategórie A - raz za 3 roky.

Hodnotenie bezpečnostnej správy prevádzkovateľ podniku kategórie B zašle príslušnému obvodnému úradu na posúdenie a vydanie súhlasu. Vyjadrenia poskytujú taktiež Ministerstvo ŽP SR, Slovenská inšpekcia ŽP, orgány inšpekcie práce, orgány štátnej správy na úseku ochrany pred požiarmi a na úseku civilnej ochrany, orgány na ochranu zdravia a orgány štátnej banskej správy. Obvodný úrad po prijatí vyjadrení a doplnení údajov rozhodne o vydaní súhlasu s bezpečnostnou správou. V prípade nedostatkov ju vráti prevádzkovateľovi na prepracovanie.

Plán ochrany obyvateľstva vypracúvajú ho samosprávy a orgány štátnej správy na úseku civilnej ochrany na základe poskytnutia údajov z havarijných plánov podnikov.

Územné plánovanie orgány štátnej správy a samosprávy, ktoré vypracúvajú územnoplánovacia dokumentácia alebo povoľujú stavby sú povinné dodržať dostatočnú vzdialenosť medzi podnikmi navzájom, medzi podnikmi a sídelnými útvarmi, chránenými územiami, dopravnými trasami a pod., tak aby riziko vzniku závažnej priemyselnej havárie bolo znížené na minimum.

Informovanie verejnosti prevádzkovateľ podniku kategórie B je povinný informovať verejnosť, ktorá môže byť dotknutá závažnou priemyselnou haváriou, o možných rizikách spojených s jeho činnosťou. V niektorých prípadoch, (napr. ak sa v oblasti nachádza viacero podnikov kategórie B) môže obvodný úrad po prerokovaní s

príslušnými prevádzkovateľmi rozhodnúť, že informovanie dotknutej verejnosti zabezpečí on sám.

Informovanie verejnosti iných krajín povinnosť informovať dotknutú verejnosť sa vzťahuje aj na verejnosť iného štátu, ktorého územie môže byť dotknuté nepriaznivými cezhraničnými vplyvmi závažnej priemyselnej havárie. Túto úlohu zabezpečuje Ministerstvo ŽP SR.

(Zákon č.261/2002 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a o zmene a doplnení niektorých zákonov)

3 Popis mimoriadnej udalosti

Vojenský opravárenský podnik Nováky (VOP), a.s. vznikol dňa 4. januára 2006 transformáciou štátneho podniku Vojenský opravárenský podnik 015 Nováky na akciovú spoločnosť so 100% majetkovou účasťou štátu podľa zákona č. 541/2005 Z. z. o transformácii niektorých štátnych podnikov na akciové spoločnosti z 8. novembra 2005. Jej jediným akcionárom je Ministerstvo obrany SR. Medzi hlavné činnosti VOP Nováky, a. s. patrí výroba školskej, cvičnej a osobnej munície, vývoj a výroba špeciálnych zariadení, opravárenská činnosť, delaborácia a likvidácia munície. Celkový počet zamestnancov akciovej spoločnosti ku dňu mimoriadnej udalosti bol 389.

Vo VOP Nováky, a. s. došlo k výbuchu 2. marca 2007 v delaboračnej budove o cca 16.24 hod., pričom tento výbuch bol nasledovaný ďalšími dvoma explóziami. Posledný výbuch bol spomedzi všetkých najsilnejší. Výbuchy bolo počuť do vzdialenosti cca 10 až 15 km od VOP Nováky, a.s. Bola úplne zničená budova delaboračného pracoviska, vážne poškodené okolité budovy ako i priestor v blízkosti výbuchu. Tlaková vlna spôsobila rozbitie okien, narušenie statiky budov a iné materiálne škody v okolitých mestách a obciach Prievidza, Lehota pod Vtáčnikom, Diviaky nad Nitricou, Nováky, Dolné Vestenice, Kamenec pod Vtáčnikom, Koš, Bojnice, Opatovce nad Nitrou a Kocúrans. V pracovnej zmene bolo 49 zamestnancov VOP Nováky, a. s. pričom boli potvrdení 7 mŕtvi, 1 nezvestný, 1 osoba ťažko zranená a viac ako 40 ľahko zranených osôb. Únik škodlivých látok zo skladu chemikálií umiestnených v priestoroch objektu bol potvrdený, ale v rozsahu, ktorý nemal vážny dopad na ľudský organizmus.

Po informácii o výbuchu minister obrany a štátny tajomník Ministerstva obrany SR sa okamžite dostavili na miesto nešťastia v súlade s ustanovením § 12 odsek 1), písmeno b), § 35 odsek 2), a § 36 zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy. Pri vzniku mimoriadnej udalosti neboli vytvorené všetky štruktúry na riešenie krízových situácií podľa platnej legislatívy.

Krízový štáb VOP Nováky, a.s. nebol funkčný, preto danú situáciu neriešil:

- po celom areáli sa nachádzala rozhádzaná munícia rôzneho druhu

- manažment podniku nevedel doložiť, aké množstvo munície sa nachádzalo v delaboračnej budove, aký druh munície bol delaborovaný, koľko ľudí a kto bol v pracovnej zmene
- nebola vôbec aktualizovaná databáza všetkých zamestnancov podniku
- nebolo zabezpečené spojenie, náhradný zdroj energie, priestory pre činnosť havarijného krízového štábu
- havarijný krízový štáb podniku nezasadal, neprijal žiadne opatrenia – nevedel čo má robiť, aké boli jeho úlohy

Na základe zistených okolností minister obrany začal konať v súlade s ustanoveniami článku 2 a článku 44 zákona č. 460/1992 Z.z. (Ústava Slovenskej republiky), okamžite nariadil vytvorenie krízového štábu, ktorý osobne riadil (v jeho neprítomnosti bol zastupovaný štátnym tajomníkom Ministerstva obrany SR). Súčasťou krízového štábu boli príslušníci Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (Hasičský a záchranný zbor, pyrotechnici, vyšetrovatelia, kontrolné chemické laboratórium CO MV SR Nitra), Ozbrojené sily Slovenskej republiky, záchranná zdravotná služba integrovaného záchranného systému, Vojenská polícia, Hornonitrianske bane Prievidza, VOP Nováky, a. s..

Okamžite boli prijaté nevyhnutné opatrenia na záchranu ľudských životov a k zamedzeniu ďalších materiálnych škôd. Zároveň boli v spolupráci s prezidentom Policajného zboru koordinované jednotlivé zložky integrovaného záchranného systému. Na miesto nešťastia prišiel predseda vlády Slovenskej republiky, podpredseda vlády a minister vnútra, minister životného prostredia a minister zdravotníctva. Priamo na miesto nešťastia sa s činnosťou krízového štábu prišiel oboznámiť aj prezident Slovenskej republiky.

Na Ministerstve obrany SR bol aktivovaný krízový štáb, ktorý riadil náčelník Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Zároveň boli aktivované skupiny a prostriedky ozbrojených síl vrátane mobilnej analytickej skupiny Vojenského útvaru 1042 Čereňany pre zisťovanie toxických látok v ovzduší. Podrobná činnosť

vytvoreného krízového štábu riadeného ministrom obrany a vykonané opatrenia sú chronologicky zaznamenané v zápisoch a v jeho nariadeniach.

3.1 Činnosť orgánov miestnej štátnej správy a samosprávy

Zákon č. 387/2002 Z. z. o riadení štátu v krízových situáciách mimo času vojny a vojnového stavu ustanovuje pôsobnosť orgánov verejnej moci pri riadení štátu v krízových situáciách, práva a povinnosti právnických a fyzických osôb pri príprave na krízové situácie a pri ich riešení.

Dňa 2. marca 2007 po vzniku mimoriadnej udalosti zasadol o 16.55 hod. krízový štáb Obvodného úradu v Prievidzi k riešeniu mimoriadnej udalosti vo VOP Nováky a. s.

Zasadnutie krízového štábu Obvodného úradu v Prievidzi otvoril a viedol predseda krízového štábu. Bola určená operačná skupina v pohotovosti na zber a vyhodnocovanie získaných informácií. Bola nariadená pohotovosť uvedených funkcionárov. Ostatní členovia KŠ ObÚ vykonávali činnosť na svojich pracoviskách a zabezpečovali koordináciu vlastných síl a prostriedkov, ktoré sa zúčastňovali záchranných prác vo VOP Nováky a. s.. Krajskému úradu v Trenčíne bola odoslaná „Informačná správa“ s obsahom opatrení, ktoré boli vykonané vo VOP Nováky a.s. Po príchode ministra obrany SR prevzal celkové krízové riadenie v objekte VOP Nováky a.s. do riadiacej kompetencie tím zostavený ministrom obrany SR.

Krízový štáb Obvodného úradu v Prievidzi zabezpečil na požiadanie záchranných zložiek potrebnú techniku od právnických osôb a fyzických osôb – podnikateľov :

- VÚ 1042 Čereňany
- VÚ 1056 Zemianske Kostol'any
- Stredoslovenská vodárenská a prevádzková spoločnosť Prievidza
- Správa ciest TSK Prievidza
- SAD Prievidza
- HBP Prievidza (závody Cígeľ a Nováky a. s.)
- NCHZ Nováky a.s.

- KCHL Nitra
- NsP Bojnice
- JEFTA Slovakia

Mesto Nováky a obce Lehota pod Vtáčnikom, Kocúransy, Opatovce nad Nitrou, Štúrovce, a mesto Prievidza, boli vyrozumené o situácii do 18.00 hod. V prvej fáze po vzniku mimoriadnej udalosti nedostatkom bolo, že krízový štáb Obvodného úradu v Prievidzi nemal dostatok informácií o celkovom rozsahu následkov po výbuchu. Mestu Nováky a okolitým obciam boli poskytované priebežné informácie od veliteľa zásahu o vývoji situácie a prípadnom ohrození ich obyvateľstva až do ukončenia záchranných prác. Obyvateľstvo bolo informované miestnymi rozhlasmi, TV Prievidza, Beta Rádiom a ostatnými celoslovenskými masmédiami. Vzhľadom na vzniknutú situáciu vo VOP Nováky a. s. nebolo nutné vyrozumenie obyvateľstva automatickým systémom vyrozumenia a varovania NCHZ Nováky a.s. Podnikatelia boli vyrozumievaní KŠ ObÚ alebo samosprávou územne.

Na základe uvedených skutočností v dotknutých obciach starostovia obcí a primátori miest mimoriadnu situáciu nevyhlásili.

3.2 Činnosť zložiek podieľajúcich sa na odstraňovaní následkov mimoriadnej udalosti

Hasičský a záchranný zbor (HaZZ)

Udalosť vo Vojenskom opravárenskom podniku Nováky a. s. bola nahlásená na operačné stredisko Okresného riaditeľstva Hasičského a záchranného zboru v Prievidzi v čase 16.29 hod. dňa 2. marca 2007 a následne upresňovaná z viacerých zdrojov. V čase 16.30 hod. bol vyhlásený poplach jednotke okresného riaditeľstva v Prievidzi a následne vykonaný výjazd. Po oboznámení sa so situáciou na mieste vzniku udalosti, veliteľ zásahu rozhodol o povolaní ďalšej techniky z okresného riaditeľstva v Prievidzi.

Príchod jednotky okresného riaditeľstva na miesto mimoriadnej udalosti bol zaznamenaný v čase 16.46 hod. Na mieste udalosti v tom čase už vykonávala zásah (vyhľadávanie a záchrana postihnutých osôb) hasičská jednotka Vojenského útvaru 5728 Nováky, ktorej veliteľ odovzdal velenie pri zásahu príslušníkovi zboru okresného riaditeľstva. Veliteľ zásahu rozhodol o zriadení dvoch prieskumných skupín, ktoré zmonitorovali výbuchom zasiahnutú oblasť. Pri prieskume bolo nájdených päť osôb a bolo zistené, že v priestore sa nachádza veľké množstvo munície a výbušnín. Na základe informácie poskytnutej príslušníkmi vojenskej polície, že v lese vo vzdialenosti cca 3 km sa nachádza 11 zranených osôb, veliteľ zásahu vyslal na určené miesto skupinu 16 príslušníkov zboru s úlohou poskytnúť prvú pomoc a postihnuté osoby dopraviť do priestoru sústredenia odkiaľ bol zabezpečovaný ich odvoz na odbornú lekársku pomoc. Na viacerých miestach sa zistili ohniská požiaru z toho 3 ohniská požiaru boli rozsiahle. Po ich lokalizácii veliteľ zásahu požiadal krízový štáb o vytvorenie pyrotechnickej skupiny na zhodnotenie situácie na požiarisku z hľadiska monitoringu výbušnín v priestore a z hľadiska posúdenia prípadnej explózie rozmetaných výbušnín. Skupina pyrotechnikov po vykonanom prieskume miesta udalosti zhodnotila, že je potrebné priestor zásahu kropiť vodou až do odvolania a pokračovať v ochladzovaní uskladnenej munície. Po opätovnom vyhodnotení aktuálnej situácie ohrozeného priestoru, rozhodol veliteľ zásahu o zriadení 4 skupín, ktoré znovu, a to aj s pomocou termovíznych kamier, prehľadali postihnutý priestor. Po ich návrate vedúci skupín informovali veliteľa zásahu, že v prehľadávaných priestoroch neboli nájdené žiadne osoby. Na zasadnutiach riadiaceho štábu veliteľa zásahu bola pravidelne analyzovaná a vyhodnocovaná potreba síl a prostriedkov. Nepotrebné sily a prostriedky veliteľ zásahu postupne odosielal na svoje materské základne, a to v poradí obecné hasičské zbory, závodné hasičské útvary a jednotky zboru so sídlom mimo územnej pôsobnosti Trenčianskeho kraja.

Na požiadanie veliteľa zásahu bolo priebežne vykonávané monitorovanie ovzdušia príslušníkom zboru z okresného riaditeľstva, Banskou záchrannou službou, Kontrolným chemickým laboratóriom CO v Nitre (ďalej len „chemické laboratórium“) a Chemickým laboratóriom vojenského útvaru Čereňany. Veliteľ zásahu bol priebežne informovaný o výsledkoch merania. Výsledky merania boli negatívne, okrem meraní vykonaných v čase 22.20 hod. dňa 2. marca 2007, keď chemické laboratórium informovalo veliteľa zásahu o zvýšenej koncentrácii nedefinovatelných látok v priestore zásahu. Veliteľ

zásahu po prijatí tejto informácie rozhodol o zmene režimu v celom zásahovom priestore nariadil zasahujúcim jednotkám najviac 2 hodiny pobytu v priestore zásahu, a to iba za použitia autonómnych dýchacích prístrojov. V čase 02.20 hod. dňa 3. marca 2007 zamestnanci Chemického laboratória Vojenského útvaru 1042 Čereňany oznámili veliteľovi zásahu zvýšenú koncentráciu xylénu v okolí poškodeného skladu. Veliteľ zásahu rozhodol o odstránení zdroja nebezpečnej látky (sudov a kanistrov) do bezpečného priestoru. Odvoz zabezpečovali zamestnanci opravárenského podniku, ktorí ukončenie prác hlásili veliteľovi zásahu. Dňa 3. marca 2007 bol na základe požiadavky veliteľa zásahu vykonaný prieskum pyrotechnickou skupinou miesta zásahu, ktorá skonštatovala, že nie je potrebné ďalšie ochladzovanie zasiahnutého priestoru. Veliteľ zásahu v čase 07.45 hod. dňa 3. marca 2007 ukončil zásah v záujmovom priestore a požiarisko odovzdal veliteľovi družstva hasičskej jednotky Vojenského útvaru 5728 Nováky.

Počiatkové problémy s odstraňovaním následkov mimoriadnej udalosti, ktoré súviseli s nasadením niekoľkých záchranných zložiek vo veľmi krátkom časovom úseku (hasičské jednotky, Záchranná zdravotná služba, Banská záchranná služba), s počiatkovým stresom v uvedomovaní si charakteru mimoriadnej udalosti a s tým súvisiacich rizík a nebezpečenstiev sa prejavovali predovšetkým v koordinácii záchranných prác medzi týmito zasahujúcimi zložkami. Podstatné zlepšenie v koordinácii nasadených síl a prostriedkov pri záchranných prácach nastalo po zriadení riadiaceho štábu veliteľa zásahu a po zriadení krízového štábu, ktorý riadil minister obrany. K spolupráci medzi zasahujúcimi zložkami výrazne prispelo zaradenie do krízového štábu riaditeľa odboru operatívneho riadenia Prezídia zboru a vedúceho operatívne – technického oddelenia Krajského riaditeľstva zboru v Trenčíne. Vzhľadom na náročnosť zásahu v neštandardnom prostredí rozhodovacia schopnosť veliteľa zásahu, jeho zásadné a správne rozhodnutia ako i operatívnosť prijímaných rozhodnutí podstatne prispeli k riešeniu situácie. Riadiaci štáb zriadený veliteľom zásahu, ktorý svojou logistickou podporou, pružným riešením vzniknutých problémov a koordináciou pri nasadzovaní síl a prostriedkov výraznou mierou prispel k úspešnému zvládnutiu zásahu.

Záchranná zdravotná služba

Krajské operačné stredisko záchranej zdravotnej služby Trenčín oznámilo zásahovému stredisku Nemocnice s poliklinikou (ďalej NsP) Prievidza hlásenie o výbuchu. Dňa 2. marca 2007 o 16.32 hod. bol vykonaný výjazd rýchlej lekárskej pomoci zo stanice záchranej zdravotnej služby Bojnice a súčasne rýchlej zdravotnej pomoci zo sídla stanice záchranej zdravotnej služby Prievidza – Poliklinika. O 16.42 hod. Krajské operačné stredisko záchranej zdravotnej služby (ďalej KOS ZZS) Trenčín vyžiadalo otvorenie Traumatologického plánu NsP Prievidza. O 16.45 hod. bol zvolaný krízový štáb NsP Prievidza. Členovia boli oboznámení s informáciami KOS ZZS o predpoklade veľkého počtu zranených. Krízový štáb odporučil riaditeľovi NsP aktivovať traumatologický plán nemocnice. Zamestnanci zásahového strediska záchranej zdravotnej služby (ďalej ZZS), vrátnice a telefónnej ústredne zvolávali zamestnancov začlenených v traumatologickom pláne, komplikácie vznikli s dostupnosťou mobilnej siete. Službukonajúci zamestnanci lôžkových oddelení, špecifikovaných traumatologickom pláne, boli vyzvaní na zabezpečenie presunu mobilných pacientov na iné lôžkové oddelenia a vytvorenie dostatočných lôžkových kapacít na prijatie zranených. Ostatné oddelenia boli uvedené do pohotovosti. V rovnakom čase bol zabezpečený dostatočný prísun voľných lôžok k centrálnej príjmovej ambulancii. Členovia krízového štábu NsP zvolaných zdravotníckych pracovníkov zaraďovali k pracovným činnostiam tak, aby bolo zabezpečené plynulé prevzatie zranených do ambulancií ZZS, následná diagnostika, ošetrovanie a príjem zranených na lôžkové oddelenia podľa závažnosti poranení. Do príchodu vedúcich pracovníkov riadili činnosť lôžkových oddelení členovia krízového štábu v spolupráci so službukonajúcimi pracovníkmi, vytvorili informačné stredisko pre podávanie správ a hlásení – príbuzným, médiám a Odboru krízového riadenia zdravotníctva Trenčianskeho kraja pri Fakultnej nemocnici Trenčín. NsP Prievidza nadviazala súčinnosť s FN Trenčín, NsP Partizánske, Nemocnicou Handlová – 2. súkromná nemocnica s.r.o., nemocnica Bánovce s.r.o., OKRZ pri FN Trenčín a Územným spolkom Slovenského Červeného kríža Prievidza.

Po vykonaní triedenia ranených a potrebných diagnostických a liečebných úkonov k stabilizovaniu klinického stavu u pacientov s najzávažnejšími poraneniami boli zostavené dve operačné skupiny, ktoré vykonali niekoľko operačných výkonov u dvoch pacientov. Tretia operačná skupina bola pripravená na poskytnutie neodkladného operačného výkonu, ak by si to okolnosti vyžadovali. Menej náročné chirurgické

zákroky boli vykonávané priebežne na CPA. KOS ZZS o 23.30 hod. informoval NsP Prievidza o ukončení činnosti prísunu zranených. Krízový štáb rozhodol postupne normalizovať činnosti na vybraných pracoviskách. Posilnené boli pracoviská CPA a v plnej pohotovosti boli ponechané pracoviská nemocnice, ktoré zabezpečovali príjem, ošetrovanie a vyšetrenie pracovníkov záchranných zložiek zranených na mieste vykonávania zásahu. Štáb Operačného strediska ZZS, ktorý sa podieľal na zdravotnom zabezpečení na mieste udalosti, prispel aj v oblasti psychosociálnej podpory a krízovej intervencie zranených a zainteresovaných pri ich zabezpečovaní základnými potrebami a pri poskytovaní informácií. Činnosť štábu operačného strediska na mieste udalosti sa ukázala ako nutná podpora, ktorá prispievala svojim zložením a aktivitami k úspešnému vyrovnávaniu sa s psychickou traumou. Akútna psychosociálna práca bola jednou zo zložiek vytvárajúcich a podporujúcich pocit bezpečia a nádeje formou konkrétnej činnosti.

3.3 Analýza havarijného plánovania

Po vzniku VOP Nováky, a.s. 4. januára 2006 povinnosťou zakladateľa (akcionára) a predstavenstva (prevádzkovateľa) bolo:

- a) Preveriť celkové množstvo vybraných nebezpečných látok prítomných v podniku a zaradiť podnik do príslušnej kategórie A alebo B podľa § 4 zákona č. 261/2002 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- b) Vypracovať:
 - bezpečnostnú správu,
 - uzavrieť zmluvy o poistení za škody ktoré môžu vzniknúť v dôsledku závažnej priemyselnej havárie,
 - ustanoviť odborne spôsobilé osoby,
 - predložiť podklady do plánov ochrany obyvateľstva,
 - zabezpečiť informovanie verejnosti.

Hodnotenie rizika malo byť v potrebnom rozsahu súčasťou dokumentácie prevádzkovateľa vypracúvaného podľa programu prevencie závažných priemyselných

havárií a prevádzkovateľ mal zabezpečiť jeho uplatňovanie. Program prevencie závažných priemyselných havárií vrátane celkových cieľov a princípov cieľov prevádzkovateľa s ohľadom na kontrolu vnútorných a vonkajších nebezpečenstiev závažných priemyselných havárií, mal obsahovať najmä:

- ciele a zásady prevencie závažných priemyselných havárií a pripravenosti na ich zdolávanie a obmedzenie ich následkov;
- opatrenia na splnenie cieľov a zásad vrátane príslušných prostriedkov, štruktúr a riadiacich systémov tak, aby sa zaistila vysoká úroveň bezpečnosti a ochrany života a zdravia ľudí, životného prostredia a majetku.

Program prevencie závažných priemyselných havárií bolo nutné prehodnotiť a v potrebnom rozsahu aktualizovať v prípade takej zmeny zariadenia, podniku, technologického procesu, vlastností alebo množstva vybraných nebezpečných látok, ktorá by mohla mať významný vplyv na riziko závažnej priemyselnej havárie. Prevádzkovateľ bol povinný zároveň zaviesť v rámci celkového riadiaceho systému ucelený systém štruktúr, zodpovedností a postupov. Bezpečnostný riadiaci systém mal obsahovať potrebné opatrenia najmä v oblasti organizačnej štruktúry podniku vrátane potrebných zamestnancov, identifikácie a hodnotenia nebezpečenstiev, riadenia prevádzky, riadenia zmien, havarijného plánovania, kontroly plnenia cieľov a princípov programu, ako aj na systematické hodnotenie aktuálnosti a účinnosti programu i bezpečnostného riadiaceho systému vrátane vnútorného auditu.

- c) Zaslať obvodnému úradu životného prostredia na základe výsledkov kategorizácie písomné oznámenie o zaradení svojho podniku do kategórie A alebo do kategórie B alebo mu mal písomne oznámiť, že množstvo vybraných nebezpečných látok prítomných v podniku nedosahuje prahové hodnoty.
- d) Vypracovať havarijný plán v potrebnej súčinnosti so zamestnancami podniku a zástupcami zamestnancov a s príslušnými orgánmi iných subjektov, s ktorých súčinnosťou sa uvažuje pri zdolávaní závažnej priemyselnej havárie a pri obmedzovaní jej následkov. Pri vypracúvaní sa malo vychádzať najmä z výsledkov hodnotenia rizika a mal byť zostavený tak, aby umožňoval včasnú a adekvátnu reakciu na bezprostrednú hrozbu závažnej priemyselnej havárie alebo na vzniknutú závažnú priemyselnú haváriu a na jej zdolanie.

e) Havarijný plán mal zabezpečovať vykonanie opatrení potrebných na zaistenie bezpečnosti a ochrany života a zdravia ľudí, životného prostredia a majetku pred následkami závažnej priemyselnej havárie a na obmedzenie týchto následkov potrebnú informovanosť zamestnancov, verejnosti ako aj príslušných orgánov a iných subjektov, s ktorých súčinnosťou sa uvažuje a mal umožňovať obnovu (sanácie) životného prostredia poškodeného závažnou priemyselnou haváriou.

Prevádzkovateľ bol povinný zabezpečiť oboznámenie s havarijným plánom svojich zamestnancov a zástupcov zamestnancov, ako aj zamestnancov iných subjektov v jeho podniku v rozsahu, aký sa ich týka a bol povinný zabezpečiť pravidelné precvičovanie situácií podľa havarijného plánu, jeho prehodnotenie a podľa potreby aj jeho zmenu a aktualizáciu. Zároveň bol povinný postupovať podľa havarijného plánu v prípade vzniku závažnej priemyselnej havárie alebo jej bezprostrednej hrozby. Pri vypracúvaní plánu ochrany obyvateľstva v záujme potrebnej previazanosti havarijného plánu a plánu ochrany obyvateľstva bol povinný spolupracovať so všetkými zainteresovanými subjektmi. Každú zmenu situácie, podkladov alebo údajov, ktorá má závažný význam z hľadiska aktuálnosti a primeranosti plánu ochrany obyvateľstva, bol povinný oznámiť bez zbytočného odkladu kompetentnému orgánu. Prevádzkovateľ bol povinný mať alebo zabezpečiť prostriedky, prístroje a nástroje potrebné na včasné rozpoznanie havarijných stavov, na výstrahu a varovanie, vyrozumenie a zvolanie príslušných subjektov, na zdolávanie závažných priemyselných havárií a na obmedzovanie ich následkov. Zároveň bol povinný zabezpečiť vo svojom podniku organizačne, materiálne a personálne vybavenú službu zloženú z odborne spôsobilých a vycvičených profesionálnych alebo dobrovoľných členov, ktorej úlohou je najmä:

- vykonávať rýchle a účinné zásahy na zdolanie závažnej priemyselnej havárie a obmedzenie jej následkov vrátane záchrany ľudských životov, ako aj ochrany životného prostredia a majetku;
- vykonávať iné práce v nedýchatelnom alebo v inak zdraviu škodlivom prostredí (plánované nehavarijné zásahy);
- spolupracovať na prevencii závažných priemyselných havárií a pripravenosti na ich zdolávanie a obmedzovanie ich následkov a oznámiť to obvodnému úradu životného prostredia.

Na základe **zákona č. 261/2002 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií** a platnej legislatívy prevádzkovateľ je povinný vytvoriť taký systém vedenia dokumentácie a evidencie, ako aj riadenia podniku, aby bol na požiadanie schopný preukázať plnenie povinností vyplývajúcich z tohto zákona. To však nebolo zo strany VOP Nováky, a. s. splnené, pretože uvedená dokumentácia týkajúca sa havarijného plánovania nebola spracovaná v súlade s ustanoveniami tohto zákona. Krízový manažment VOP Nováky, a.s.

V prípravnom období spracoval množstvo riadiacej dokumentácie a rôznej inej dokumentácie, ktorá mala slúžiť pre riešenie možného vzniku mimoriadnej udalosti. Povinnosťou bolo vypracovať aj havarijný plán pred začatím svojej činnosti. Pri jeho vypracúvaní sa malo vychádzať z výsledkov hodnotenia rizika.

Na základe posúdenia havarijného plánu pre prípad vzniku havárie pri nakladaní s nebezpečným odpadom VOP Nováky, a.s., **uvedený plán nebol spracovaný v súlade so zákonom č. 261/2002 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií**, pretože neobsahoval nasledovnú dokumentáciu:

- údaje o zariadeniach (obsahoval iba zoznam nebezpečných látok, ktoré sa zhromažďujú v areáli spoločnosti);
- názvy príslušných orgánov a iných subjektov, s ktorých súčinnosťou sa uvažuje;
- mechanizmy na výstrahu a varovanie ohrozených osôb, ako aj na vyrozumenie a zvolanie osôb, príslušných orgánov a iných subjektov zúčastnených na zdolávaní závažnej priemyselnej havárie a na obmedzovaní jej následkov (obsahoval len schematický postup okamžitého hlásenia vzniku havárie – kto, komu oznamuje vzniknutú situáciu a telefónne spojenie na zúčastnené osoby);
- scenáre reprezentatívnych druhov závažných priemyselných havárií a súbory scenárov pre reprezentatívne druhy závažných priemyselných havárií a opatrení na ich efektívne zdolanie a obmedzenie ich následkov vrátane určenia zón ohrozenia, opisu potrebného materiálneho, personálneho a iného vybavenia použiteľných prostriedkov;

- opatrenia na zabezpečenie evakuácie alebo iného spôsobu ochrany ohrozených osôb alebo majetku;
- opatrenia na zabezpečenie potrebnej súčinnosti s akciami príslušných orgánov a iných subjektov na území podniku a podľa potreby aj mimo neho;
- spôsob školenia a výcviku podnikových útvarov a služieb ako i jednotlivých zamestnancov o činnostiach, ktoré sa od nich očakávajú, vrátane potrebnej súčinnosti s príslušnými orgánmi a inými subjektmi.

Vyrozumenie a zvolanie osôb a evakuačný plán boli súčasťou inej samostatne spracovanej dokumentácie, ale v havarijnom pláne sa nenachádzali.

Havarijný plán VOP Nováky, a.s. bol spracovaný tak, že nezabezpečoval:

- včasnú a adekvátnu reakciu na bezprostrednú hrozbu závažnej priemyselnej havárie alebo na vzniknutú závažnú priemyselnú haváriu a na jej zdolanie;
- vykonanie opatrení potrebných na zaistenie bezpečnosti a ochrany života a zdravia ľudí, životného prostredia a majetku pred následkami závažnej priemyselnej havárie a na obmedzenie týchto následkov;
- potrebnú informovanosť zamestnancov, dotknutej verejnosti ako aj príslušných orgánov a iných subjektov, s ktorých súčinnosťou sa uvažuje;
- spôsob obnovy životného prostredia poškodeného závažnou priemyselnou haváriou.

Zákon č. 409/2006 Z. z. úplné znenie zákona č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa nevzťahuje na nakladanie s vyradenými výbušnami a zvyškami z výroby výbušnín. Na zdroje rizík mal byť vypracovaný samostatný havarijný plán. Paradoxom je to, že podnik nemal výbušniny a muníciu zaradené do vnútorných zdrojov rizík.

Ako vonkajšie zdroje rizík vo VOP Nováky, a. s. sú uvádzané tieto ohrozenia:

- NCHZ, a. s. Nováky
- TORRO, s. r. o. Prievidza
- Nestlé Food, s. r. o. Prievidza

- Poľnohospodárstva Prievidza
- Prievidzská mliekareň, a. s. Prievidza
- Zimný štadión Prievidza
- Jadrová elektrárňa Jaslovské Bohunice
- Železničná stanica Nováky

Ku každému druhu nebezpečného odpadu, ktorý sa nachádzal v areáli spoločnosti bol vypracovaný identifikačný list v súlade s platnou legislatívou (**príloha č. 12 k vyhláške MŽP SR č. 283/2001 Z. z. o vykonaní niektorých ustanovení zákona o odpadoch**). Identifikačný list odpadu uvádzal jeho názov, číslo, fyzikálne a chemické vlastnosti odpadu, nebezpečné vlastnosti odpadu, odporúčané spôsoby zneškodňovania, opatrenia pri haváriách a požiaroch, opatrenia pri rozsypaní, rozliatí, úniku plynov a pod., vhodné hasiace prostriedky, prvú pomoc pri zasiahnutí, ďalšie údaje, pôvodcu odpadu a údaje o spracovateľovi identifikačného listu.

Oboznámením sa s dokumentáciou VOP Nováky, a. s. bolo zistené, že na jednotlivé zdroje rizík sú spracované staré metodiky činností VOP Nováky, a.s. pri vzniku mimoriadnej udalosti a Plán činnosti pred vznikom mimoriadnej udalosti. Na základe týchto dokumentov by nebolo možné zvládnuť riadenie žiadnej mimoriadnej udalosti. Tieto dokumenty sú spracované všeobecne, nekonkretizujú činnosť zodpovedných pracovníkov a zamestnancov podniku pri konkrétnej mimoriadnej udalosti z časového ani obsahového hľadiska.

Zákon č. 444/2006 Z. z. úplné znenie zákona č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane a neskorších platných predpisov ukladá právnickej osobe, ktorá svojou činnosťou môže ohroziť život, zdravie alebo majetok vypracovať plán ochrany svojich zamestnancov a osôb prevzatých do starostlivosti v rozsahu určeným obvodným úradom. Plán ochrany obyvateľstva sa vypracúva tak, aby bol vzájomne previazaný s havarijným plánom, čo u VOP Nováky, a. s. splnené nebolo.

Bolo zistené, že VOP Nováky, a.s. má spracovaný Krízový plán o hospodárskej mobilizácii, ktorý bol vedením podniku predložený, ako ich krízový plán pre riešenie krízových situácií. Uvedený plán, v súlade so zákonom č. 414/2002 Z. z. o hospodárskej mobilizácii a o zmene zákona NR SR č. 274/1993 Z. z. o vymedzení pôsobnosti

orgánov vo veciach ochrany spotrebiteľa v znení neskorších predpisov, rieši súbor usporiadaných informácií o spôsobe vykonávania opatrení hospodárskej mobilizácie subjektom hospodárskej mobilizácie, ktorým VOP Nováky, a.s. je. Tento krízový plán nesúvisí s opatreniami prijímanými na odstraňovanie následkov spôsobených vznikom mimoriadnej udalosti. Aj to svedčí o nepochopení úloh v tejto oblasti manažmentom VOP Nováky, a.s.

V oblasti havarijného plánovania vo VOP Nováky, a.s.:

- nebolo doložené, že príprava na riadenie krízy podľa havarijného plánu bola zabezpečovaná vedením podniku a nebola doložená ani účasť na takýchto zamestnaniach ako i prijatie opatrení na zlepšenie riadiacej činnosti;
- nebolo realizované trvalé zdokonaľovanie a modernizácia technického vybavenia krízového manažmentu (napr. vytváranie počítačových sietí, databánk údajov) a jeho výkonných prvkov, zavádzanie nových technológií do praxe pre zlepšenie a zvýšenie kvality a efektívnosti riešenia mimoriadnych udalostí;
- nebolo vykonávané a pokiaľ bolo, neexistuje o tom žiaden záznam cvičenia a nácvikov, zovšeobecnenie záverov z týchto cvičení v prípade riešenia mimoriadnych udalostí, organizovanie školení a odbornej prípravy, nielen pracovníkov krízového manažmentu, ale všetkých dotknutých dôsledkami vzniku mimoriadnych udalostí;
- bol povinný prevádzkovateľ na základe platných legislatívnych noriem prijať všetky opatrenia potrebné na prevenciu závažných priemyselných havárií, v prípade vzniku takej havárie alebo jej bezprostrednej hrozby prijať opatrenia potrebné na jej zdlanie a obmedzenie jej následkov na život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok, splniť i všetky povinnosti na úseku ochrany pred požiarmi;
- nebolo doložené, či bol zriadený informačný systém prevencie závažných priemyselných havárií, a tento informačný systém je alebo bol súčasťou štátneho informačného systému;

- z hľadiska hodnotenia vytvorenia systému práce krízového manažmentu VOP Nováky, a. s. bola v uvedenom období na nepostačujúcej úrovni jeho priebežná úprava v súlade s meniacimi sa vonkajšími a vnútornými podmienkami;
- ekonomické hospodárenie s materiálom a technikou krízového manažmentu nebolo riešené dostatočne v prípade nedostatku materiálu zapožičaním, obmenou časti tohto materiálu a techniky na bežnú prevádzku, ktorý by mal slúžiť k riešeniu mimoriadnej udalosti v prípade jej vzniku;
- vedenie podniku nebolo schopné doložiť, akým spôsobom a akými nástrojmi dosahovalo alebo chcelo dosiahnuť znižovanie rizík v nadväznosti na vyhodnotenie a možnosti vzniku mimoriadnych udalostí;
- v prevádzkach VOP Nováky, a. s. nebolo vykonané ani zabezpečené cvičné testovanie uvedenia systému do pohotovosti v prípade mimoriadnych udalostí menšieho rozsahu, testovanie systému a technológií a úprava systému na základe skúseností;
- kontrolná činnosť na vlastnom stupni aj v podriadených súčiastiach systému krízového manažmentu vo VOP Nováky, a.s. nebola doložená, preto nebolo možné túto činnosť posúdiť;
- trvalé monitorovanie rizikových javov – rizikových zdrojov, či už vo vnútri VOP Nováky, a.s. alebo vonkajších zdrojov rizík, nebolo doložené žiadnym spôsobom;
- VOP Nováky, a.s. eliminovala možné zdroje rizík a akým spôsobom je celkovo pripravený systém na zásah.

Kontrolná činnosť MO SR – akcionára bola vykonaná v dňoch 24. a 25. apríla 2006 členmi Výbušninárskej komisie so záverom zlepšenia stavu v ukladaní a manipulácii s výbušnami, potrebnosti pokračovania v odstraňovaní nedostatkov. Bolo odporúčané začatie rokovania s bankým úradom a postupne prijať potrebné opatrenia na prechod podniku na plnenie požiadaviek zákona č. 51/1988 Zb. o banskej činnosti, výbušnách a štátnej banskej správe v oblasti manipulácie, prepravy, skladovania a výroby výbušnín.

3.4 Analýza postupu činnosti krízového štábu

Postup riešenia krízovej situácie krízovým štábom

Z dôvodov, ktoré sú uvedené v I. časti analýzy minister obrany nariadil vytvoriť krízový štáb, ktorý osobne riadil (v jeho neprítomnosti bol zastupovaný štátnym tajomníkom Ministerstva obrany SR). Pri riešení krízovej situácie bolo základnou úlohou riešiť daný stav s minimálnymi zdrojmi a s maximálnym efektom, zabrániť zbytočným stratám životov a materiálnych hodnôt.

Krízový štáb sa zaoberal najmä týmito problémami:

- v akom rozsahu vzniknutá kríza zasiahla subjekt, obmedzila ho, prerušila jeho činnosť;
- aké budú predpokladané negatívne dôsledky, škody a straty;
- aká je doba pôsobnosti týchto negatívnych dopadov;
- akými opatreniami bude možné negatívne dôsledky krízy v podmienkach daného subjektu minimalizovať.

Požadovaný cieľový stav

Cieľom postupu krízového štábu pri riešení krízovej situácie bolo eliminovanie, zastavenie pôsobenia negatívnych účinkov mimoriadnej udalosti, krízovej situácie a návrat systému podľa reálnych možností do pôvodného stavu. Stanovené ciele bolo možné dosiahnuť pomocou plánovania, organizovania, personálnej práce, vedenia a kontrolovania, ale aj pomocou disponibilného dostatočného počtu síl a prostriedkov.

Ťažisko činnosti krízového štábu bolo v:

- aktivácii orgánov krízového riadenia;
- analyzovaní situácie a realizovaní zodpovedajúcich krízových opatrení;
- zaistení síl, prostriedkov a zdrojov pre riešenie mimoriadnej udalosti, krízovej situácie;
- analyzovaní základných príčin vzniku mimoriadnej udalosti, krízovej situácie a realizovaní opatrení k zvýšeniu odolnosti technologického systému;

- záchrana a odsun zamestnancov zranených pri vzniku mimoriadnej udalosti a prijatie opatrení na zamedzenie ďalších strát na ľudských životoch.

Postupy a opatrenia krízového štábu pri vzniku krízovej situácie:

- identifikovanie a overenie základných príčin vzniku krízovej situácie (zdrojov a typov hrozieb);
- aktivovanie opatrení pre riešenie krízovej situácie;
- lokalizácia zdrojov a rozsah pôsobenia opatrení na zníženie účinkov pôsobenia mimoriadnej udalosti, krízovej situácie;
- zhodnotenie podmienok rozhodnutia pre evakuáciu príslušníkov Ozbrojených síl SR, zamestnancov VOP Nováky, a.s.;
- preverenie rozsahu funkčnej spôsobilosti v prípade riešenia mimoriadnej udalosti, krízovej situácie a ďalšie predpoklady vývoja danej reálnej situácie;
- preverenie pripravenosti pohotovostných zásob pre obnovu činnosti;
- aktivovanie komunikačných väzieb na orgány krízového riadenia a informačných systémov krízového riadenia;
- zaistenie ochrany dôležitých objektov a materiálu.

Základné činnosti krízového štábu po vyzozumení o vzniku mimoriadnej udalosti vo VOP Nováky, a.s. boli :

- prijatie a overenie správy o vzniku mimoriadnej udalosti;
- vyzozumenie zúčastnených subjektov;
- aktivácia krízového štábu;
- spohotovenie zamestnancov VOP Nováky, a.s.;
- organizovanie komunikácie, spojenia a riadenia činností;
- zabezpečenie sledovania informačných médií, rozhlasových a televíznych staníc;
- vykonania zasadnutí krízového štábu;
- monitorovanie vývoja situácie;
- koordinovanie poskytovaných informácií verejnosti;
- preštudovanie a vyhodnotenie dokumentácie vypracovanej pred vznikom krízovej situácie;

- vykonanie analýzy vzniknutej, mimoriadnej udalosti, krízovej situácie a prognózy jej ďalšieho vývoja;
- preverenie personálneho, organizačného a materiálno-technického zabezpečenia (administratíva, zásobovanie energiou, vodou, ...);
- spresnenie koordinácie so zúčastnenými zložkami a subjektmi (Záchranná zdravotná služba, Hasičský záchranný zbor, Policajný zbor, Vojenská polícia, IRS rýchla zdravotná záchranná služba, Ozbrojené sily SR, Hornonitrianske bane Prievidza a Technické služby mesta Nováky);
- zabezpečenie ochrany určených objektov, majetku a vykonávanie opatrení;
- preverenie pripravenosti záložného miesta riadenia;
- obmedzenie nekoordinovaných činností v priestoroch možných zdrojov rizík a ohrození;
- preverenie množstva a stavu zásob materiálu a techniky;
- preverenie stavu a funkčnosti náhradných zdrojov elektrickej energie;
- preverenie protipožiarnych opatrení a stavu požiarnej techniky;
- preverenie plánovaných opatrení na zabezpečenie ochrany zamestnancov;
- preverenie pripravenosti manažmentu VOP Nováky, a.s. na plnenie úloh a opatrení podľa vypracovanej dokumentácie;
- preverenie pripravenosti VOP Nováky, a.s. na plnenie opatrení hospodárskej mobilizácie;
- organizovanie plnenia stanovených úloh, ich spresnenie, spôsob ich plnenia, resp. kontroly;
- realizovanie stanovených úloh;
- zabezpečenie stálej prítomnosti nadriadených, predstavených na pracovisku;
- preverenie pripravenosti na výdaj prostriedkov individuálnej ochrany.

Ďalšie vykonané opatrenia krízovým štábom po vzniku mimoriadnej udalosti

- zákaz a obmedzenie výroby a prevádzky;
- bezodkladné informovanie verejnosti a pracovníkov o havárii a o prostriedkoch a spôsobe ochrany pred ich možnými škodlivými vplyvmi na zdravie;
- vydaný príkaz na varovné označenie objektov;
- návrh na riadenie regulácie spotreby určitých druhov komponentov a vody;

- realizácia príkazov orgánov činných v trestnom konaní na osobitnú manipuláciu a pochovávanie mŕtvych.

Postupy a opatrenia pri riešení mimoriadnej udalosti:

- komunikačné väzby na systém krízového riadenia;
- zaistenie dodávok a komplexného logistického zabezpečenia;
- sprístupnenie a zaistenie prostriedkov obnovy na zložkách MO SR a GŠ OS SR;
- zabezpečenie prístupu odbornej lekárskej pomoci (zdravotných tímov) do postihnutých lokalít a objektov, prijatie regulačných opatrení;
- stanovenie priorít v procese odstránenia dopadov krízovej situácie;
- vykonanie podrobného prieskumu terénu;
- uzavretie oblasti a zabránenie vstupu nepovolaných osôb.

Počas riešenia mimoriadnej udalosti, krízovej situácie krízovým štábom bolo potrebné splniť ďalšie úlohy, aby sa v čo najkratšom čase podarilo vývoj krízovej situácie zastaviť a začať odstraňovať následky. K týmto úlohám patrili:

- na základe prvotných informácií aktivovať prvky bezpečnostného systému SR a jeho výkonné prvky, integrovaný záchranný systém, prípadne ďalšie sily a prostriedky, ktoré budú potrebné pri riešení krízovej situácie;
- vykonanie evakuácie a odsunu obyvateľov z postihnutých oblastí, podľa vyvinutej reálnej situácie evakuáciu nebolo nutné vykonať;
- získavanie doplňujúcich informácií o mimoriadnej udalosti, krízovej situácii a následné upravovanie opatrení a prvkov na riešenie krízy (vytvorenie „Vyšetrovacej komisie MO SR“, „Komisie pre kontrolu a riadenie odstraňovania následkov spôsobených mimoriadnou udalosťou“, vytvorenie „Pyrotechnickej komisie na riešenie bezprostrednej sanácie nevybuchnutej munície v priestore VOP Nováky, a. s.“ a povolanie „Výbušninárskej komisie“);
- poskytovanie informácií médiám z jedného oficiálneho miesta na to bol vydaný príkaz ministrom obrany a bol určený jeden hovorca;
- prerušenie všetkých činností, ktoré nesúvisia s riešením danej mimoriadnej udalosti, krízovej situácie;

- zabránenie šírenia paniky;
- prijímanie preventívnych opatrení proti stupňovaniu krízovej situácie a krízy ako celku;
- stanovenie osobitného režimu v postihnutej oblasti;
- zavedenie režimu zásobovania osôb v postihnutej oblasti;
- pravidelné podávanie informácií o priebehu krízy na nadriadené orgány krízového manažmentu a štátnej správy;
- postupné obnovovanie normálneho režimu podľa postupu likvidačných prác.

Pri riešení tejto mimoriadnej udalosti veľkého rozsahu boli realizované všetky uvedené opatrenia v plnom rozsahu. Mimoriadna udalosť ktorá sa stala bola veľkého rozsahu, bolo nevyhnutné najprv prijať opatrenia na jej odstránenie a následne prijať nápravné opatrenia. Potom sa musia preskúmať, zvážiť príčiny a prijať dostatočné opatrenia, ktoré zabránia jej možnému opakovaniu. Pritom je potrebné využiť havarijný plán a závery z vyšetrovania mimoriadnej udalosti. Príčiny vzniku mimoriadnej udalosti sa musia vyšetriť, aby sa zistili jej hlavné príčiny a aby sa zabránilo ich opakovanému vzniku.

Na základe vzniknutej mimoriadnej udalosti musia výkonné prvky byť schopné:

- okamžite a na konkrétnom mieste zasiahnuť po prijatí informácie o vzniku krízy (vydaní pokynu k zásahu) a v akomkoľvek prostredí;
- disponovať potrebnou kapacitou ľudí a techniky prostredníctvom systému pohotovostnej služby a následným vyrozumením doplnkových síl a prostriedkov a ich dopravením do postihnutej oblasti;
- disponovať potrebnou technológiou podľa druhu a charakteru krízovej situácie a podľa rozsahu negatívnych dôsledkov na ľudí a životné prostredie;
- disponovať kompetenciami umožňujúcimi zásah v akomkoľvek prostredí (v objektoch fyzických alebo právnických osôb a v priestore osobitného režimu).

Činnosť krízového štábu pri záchranných prácach zahrňovala:

- riadenie vyslobodzovania postihnutých osôb z trosiek zničených a z narušených budov, vrakov, ochranných stavieb, z horiacich budov a trosiek;

- zabezpečenie prívodu vzduchu a vody postihnutým osobám v závaloch a ochranných stavbách;
- riadenie subjektov na lokalizáciu a likvidáciu všetkých požiarov ohrozujúcich postihnuté osoby a nasadené sily a prostriedky;
- koordináciu regulácie pohybu osôb a dopravných prostriedkov na postihnutom území;
- zabezpečenie uzavretia postihnutého územia;
- ochranu postihnutých osôb a nasadených síl a prostriedkov pred nepriaznivými poveternostnými vplyvmi a následkami mimoriadnej udalosti;
- odsun nezranených osôb z postihnutého územia a začatie dohľadávania nezvestných osôb;
- dohľadávanie nezvestných osôb a mŕtvych tiel modulom psovodov a služobných psov PZ;
- zabezpečenie núdzového zásobovania a núdzového ubytovania osôb, ktoré boli následkom mimoriadnej udalosti postihnuté a bez zabezpečených potrieb;
- zrealizovanie odpojenia poškodených rozvodných sietí a zariadení ohrozujúcich postihnuté osoby, nasadené sily a prostriedky a majetok;
- prijatie opatrení na trvalé pozorovanie postihnutého územia a vykonanie kontrolných meraní;
- koordinovanie prác pri spevňovaní a strhávaní poškodených stavieb, budov a konštrukcií ohrozujúcich postihnuté osoby a nasadené sily a prostriedky;
- zrealizovanie uvoľňovania určených cestných komunikácií, vytvorenie priechodov a prejazdov potrebných na vykonávanie záchranných prác a odsun postihnutých osôb;
- zabezpečenie čerpania a vypúšťania vody z územia, kde sa vykonávajú záchranné práce;
- prijatie opatrení na identifikáciu, odsun a pochovávanie usmrtených osôb.

Na likvidačných prácach vo VOP Nováky a.s. a na vyšetrowaní vznikutej mimoriadnej udalosti sa podieľali na základe rozhodnutia tieto vyšetrovacie komisie: jednotky integrovaného záchranného systému:

- vyšetrovatelia PZ

- Vojská polícia
- záchranná zdravotná služba
- Ozbrojené sily SR
- Brigádne obväzisko ozbrojených síl
- manažment VOP Nováky a. s.
- Komisia pre kontrolu a riadenie odstraňovania následkov
- Výbušnárská komisia

Krízový štáb plnil úlohy vychádzajúc z platnej legislatívy. Postup činnosti krízového štábu zabezpečil riešenie daného stavu s minimálnymi zdrojmi a s maximálnym efektom. Zabránil zbytočným stratám životov a materiálnych hodnôt.

3.5 Závèrečné odporúčania

- dopracovať dokumentáciu na zabezpečenie ochrany života, zdravia a majetku osôb podľa platných právnych noriem a v jej súlade plniť úlohy;
- dopracovať dokumentáciu v oblasti havarijného plánovania v súlade s platnou legislatívou;
- dobudovať urýchlene rádiovú sieť SITNO pre záchrannárske zložky, ktoré sa zúčastňujú na spoločných zásahoch, tak aby bola možná ich vzájomná komunikácia;
- naplánovať v súlade so spracovaním analýz nebezpečenstva alebo bezpečnostných správ a z nich vyplývajúcich rizík zakúpenie vhodnej záchrannárskej techniky potrebnej na likvidáciu mimoriadnych udalostí u právnických osôb a v objektoch a zariadeniach Ministerstva obrany Slovenskej republiky;

- dôsledne plniť úlohy pri vykonávaní požiarneho dozoru v objektoch a zariadeniach Ministerstva obrany Slovenskej republiky podľa výnosu Ministerstva obrany Slovenskej republiky z 12. 4. 2006 o organizácii a riadení hasičských jednotiek Ozbrojených síl Slovenskej republiky a o vykonávaní požiarneho dozoru vo vojenských objektoch;
- organizovať spoločné taktické cvičenia jednotiek zboru, hasičských jednotiek a iných zložiek ozbrojených síl Slovenskej republiky alebo iných zložiek integrovaného záchranného systému vo vytypovaných rizikových objektoch právnických osôb. Pri cvičeniach optimalizovať a maximálne zefektívniť možné taktické postupy pri likvidácii prípadnej mimoriadnej udalosti;
- doriešiť vynaložené finančné náklady;
- systémovo riešiť pôsobenie IZS v bezpečnostnom systéme SR s ohľadom na systémové východiská (komplexnosť, integrovanosť, funkcionálnosť, štruktúralnosť, kompetentnosť, informovanosť);
- vykonať analýzu systemizovaného východiskového portfólia a zabezpečiť jej zhodnocovanie erudovanými ľudskými zdrojmi, spojenú s jasne vyjadrenými zámermi a cieľmi a s ekonomickým krytím.

([http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/059F11F241ECE4F5C125732C0032CB14/\\$FILE/vlastnymat.doc](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/059F11F241ECE4F5C125732C0032CB14/$FILE/vlastnymat.doc))

4 Krízové plánovanie v Slovenskej republike

Plánovanie ako východisková funkcia manažérskych procesov ovplyvňuje ich ostatné funkcie a vytvára pre ne ciele, základné ohraničenia, stanovuje metódy a nástroje. Plánovanie je veľmi úzko zviazané s rozhodovacími a informačnými procesmi. Obdobné je to aj v krízovom plánovaní, kde:

- **rozhodovacie procesy** – sú nevyhnutné na výber optimálnych variantov prípravy, na samotné riešenie krízových situácií;
- **informačné procesy** – sú vstupmi do plánovacieho procesu;
- **externé informácie** – popisujú vonkajšie prostredie, ktoré môže ovplyvňovať proces krízového riadenia pozitívne aj negatívne a vytvárať podmienky na riešenie krízových situácií;
- **interné informácie** – popisujú vnútorné prostredie krízového riadenia, t.j. samotný bezpečnostný systém, jeho možnosti, kapacity a zdroje, ktoré môžu byť použité na riešenie krízovej situácie.

Krízové plánovanie je jedným z nevyhnutných predpokladov na dosiahnutie požadovanej miery bezpečnosti a tým aj pripravenosti na riešenie krízových situácií. **Cieľom krízového plánovania** je v závislosti od ekonomických možností spracovateľa zabezpečiť dostatočné zdroje, ako aj sily a prostriedky na riešenie vzniknutých krízových situácií. Na druhej strane stanovuje účinné metódy, nástroje a postupy, ktoré je možné využiť na riešenie konkrétnych krízových situácií a odstraňovanie ich negatívnych dopadov na spoločnosť. Na dosiahnutie tohto cieľa využíva krízový manažment v procese krízového plánovania variabilný súbor postupov, metód a väzieb medzi nimi, ktoré spoluvytvárajú funkčný, usporiadaný systém s pružnými štruktúrami plánovania. Systém vychádza z využitia štandardných postupov, ktoré sú doplnené špecifickými, využívanými len v podmienkach krízového plánovania.

Ciele krízového plánovania je možné premietnuť do celého radu úloh a činností, prostredníctvom ktorých vytvára podmienky na riešenie krízových situácií. Úlohy krízového plánovania sú nasledovné:

- vytvoriť banku dát základných identifikačných a komunikačných údajov o subjektoch, ktoré sa podieľajú na riešení krízových javov, vytvárajú zdroje

v prospech krízového manažmentu a tiež tých, ktoré boli postihnuté krízovým javom;

- zabezpečiť pokrytie potrieb ozbrojených síl a obyvateľstva počas krízových javov s dôrazom na obdobie vojnového stavu a vojny;
- sumarizovať požiadavky orgánov štátnej správy na výrobu, dodávky a služby v priebehu krízových stavov;
- získať konkrétne informácie o pripravenosti výroby plniť úlohy v priebehu krízových stavov, o druhovej a objemovej skladbe tejto výroby, o deficitných položkách a možnostiach ich náhrady, o požiadavkách na pracovníkov, energie a suroviny;
- stanoviť druhovo a objemovo štátne hmotné rezervy;
- pripraviť opatrenia na fungovanie hospodárstva počas krízových stavov;
- zabezpečiť materiálové a energetické krytie opatrení uvedených v krízových plánoch;
- pripraviť organizačné opatrenia na dodávky životne dôležitých výrobkov, do priestorov vzniku krízových javov (napr. prírodných katastrof);
- spracovať metodické postupy činnosti riadiacich orgánov aj výkonných prvkov po vzniku krízy;
- spracovať podrobné plány spojenia, vrátane náhradného spojenia, ako aj systém varovania a vyzušievania v priebehu krízových stavov;
- pripraviť evakuačné plány, zabezpečiť ich po dopravnej stránke, a tiež z pohľadu náhradného ubytovania, stravovania a zdravotníckej starostlivosti;
- vytvoriť metodické pokyny na vykonávanie záchranných, lokalizačných a likvidačných prác;
- pripraviť systém podávania hlásení a informácií o priebehu krízových stavov;
- spracovať zásady vyhlasovania krízových stavov, alebo iných foriem organizácie života a vykonávania záchranných prác v priestoroch vzniku kríz.

Krízové plánovanie obsahuje:

- súbor špecifických manažerských aktivít, uskutočňovaných krízovými manažérmi určených subjektov s cieľom pripraviť ich na vznik kríz, zabrániť narastaniu kríz a minimalizovať ich negatívne dôsledky na samotný subjekt

i na okolie, prípadne vytvoriť podmienky na zabezpečenie štátu a jeho občanov s dôrazom na výkonné prvky krízového riadenia zdrojmi nevyhnutnými na ich činnosť a existenciu;

- opatrenia organizačného, personálneho, ekonomického a materiálneho zabezpečenia a ďalšie špecifické opatrenia, ktoré majú za cieľ;
- podieľať sa na znižovaní pravdepodobnosti vzniku kríz, ktoré môžu ohroziť bezpečnosť Slovenskej republiky;
- riadiť priebeh krízy v štádiu symptómov a tak zabrániť jej rozšíreniu do rozmerov, kedy by museli byť použité osobitné nástroje;
- získať kontrolu nad krízou, ovplyvňovať jej ďalšie smerovanie a navrhovať prijateľné riešenie;
- zabezpečiť najvýhodnejšie podmienky na riešenie vzniknutej krízy a zabrániť tomu, aby prerástli do nekontrolovateľných rozmerov (napr. do vojenských konfliktov);
- efektívne riešiť vzniknuté krízy s cieľom znížiť na najmenšiu mieru straty na ľudských životoch a zabrániť značným škodám na majetku;
- komplexne zabezpečiť výkonné prvky krízového riadenia i občanov všetkým nevyhnutným na riešenie krízy, i na existenciu počas nej.

Krízové plánovanie v Slovenskej republike je možné zo systémového pohľadu členiť na obranné plánovanie, civilné núdzové plánovanie a havarijné plánovania. Charakteristika obranného plánovania i civilného núdzového plánovania je uvedená v predchádzajúcich odsekoch. Havarijné plánovanie má charakter krízového plánovania, no z hľadiska svojho cieľa i obsahu nie je možné zaradiť ho do civilného núdzového plánovania, aj keď má s ním niektoré znaky spoločné a už vôbec nie do obranného plánovania. Zjednodušene ho je možné definovať ako dôležitý systémový nástroj na prevenciu vzniku závažných priemyselných havárií, na ich riešenie a na obmedzovanie ich následkov na život a zdravie ľudí, životné prostredie a majetok. V uvedených druhoch krízového plánovania sa uplatňujú všeobecne platné zásady, princípy a plánovacie postupy, ktoré sú podrobne rozpracované predovšetkým v teórii riadenia a uplatňujú sa v hospodárskej sfére. V plánovacích procesoch je nevyhnutné zohľadniť celý rad obmedzení (finančných, materiálnych, personálnych, ekologických...), ktoré musia byť rešpektované aj v krízovom plánovaní. Špecifické postupy nie sú zatiaľ

v krízovom plánovaní podrobne rozpracované, výnimku tvorí obranné plánovanie a čiastočne právnymi normami upravené aj havarijné plánovanie. Preto ide skôr o aplikáciu všeobecne platných plánovacích postupov na konkrétne podmienky spracovania krízového plánu.

Z teoretického pohľadu je možné krízové plánovanie rozdeliť na proces spracovávanía havarijných plánov, ktorých úlohou je pripraviť daný subjekt na možnú priemyselnú haváriu a jej dôsledky a na ostatné krízové plány, ktoré majú vytvoriť podmienky na podporu riešenia rôznych krízových javov vrátane podnikateľských kríz. V rámci krízového plánovania je možné spracovávať:

Havarijný plán:

- havarijný plán subjektu, ktorý je potenciálnym ohrozovateľom okolia;
- havarijný plán objektu (obce, regiónu), ktorá je ohrozeným objektom na svojom území, prípadne v okolí.

Krízový plán:

- krízový plán subjektu hospodárskej mobilizácie;
- krízový plán záchranej jednotky;
- krízový plán podnikateľského subjektu.

Krízový plán je špecifický plánovací dokument, v ktorom sú rozpracované opatrenia na riešenie konkrétnych krízových situácií, ktoré môžu v danom prostredí ohroziť plánovací subjekt, prípadne na podporu riešenia ktorých musí vykonať určité opatrenia. Ak má plniť uvedené funkcie, je nevyhnutné, aby bol spracovaný na obdobia, ktoré sú jednoznačne vymedzené z časového i obsahového hľadiska a zároveň sú definované v právnych normách krízového riadenia. Komplexne by mal byť krízový plán rozpracovaný na obdobia jednotlivých krízových stavov s dôrazom na vojnový stav a vojnu, ale na ostatné krízové situácie môže byť spracovaný podľa ich dôležitosti a pravdepodobnosti vzniku v danom prostredí. **Krízové plány sú dôležitým nástrojom riadenia počas krízových stavov.** Úlohy v nich rozpracované sú záväzné pre všetky zúčastnené subjekty, ktoré sú krízovou situáciou ohrozené, alebo sa podieľajú na jej riešení. Spracované plány umožňujú zladať požiadavky na zabezpečenie ozbrojených síl, ozbrojených bezpečnostných zborov a záchranných jednotiek začlenených do integrovaného záchranného systému počas bezprostrednej prípravy na riešenie krízových situácií i počas ich riešenia v závislosti na technických, energetických,

materiálových, finančných a personálnych možnostiach hospodárstva príslušnej krajiny, prípadne jej regiónov alebo konkrétnych miest a obcí, ako aj právnických a podnikajúcich fyzických osôb.

Krízové plány by sa nemali zaoberať len otázkami riešenia krízových situácií, ktoré sú vymedzené v ústavnom zákone číslo **227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu**, ale mali by vytvárať podmienky aj na riešenie ďalších krízových situácií, na ktoré nepostačujú sily a prostriedky, prípadne metódy a technologické postupy integrovaného záchranného systému a pri ktorých je nutné vzhľadom na ich charakter a rozsah:

- aktivovať orgány krízového riadenia;
- aplikovať špecifické krízové opatrenia, ktoré nie sú využívané na riešenie bežných mimoriadnych udalostí;
- nasadzovať sily, prostriedky a zdroje, ktoré nie je možné, v súlade s platným právnym poriadkom, použiť pri riešení bežných mimoriadnych udalostí.

Na základe uvedených skutočností je teda možné konštatovať, že napriek tomu, že krízové plánovanie si väčšina odborníkov spája len so systémom hospodárskej mobilizácie, t.j. s hospodárskymi prípravami na krízové stavy, má tento pojem z pohľadu riešenia kríz oveľa širší význam:

- zasahuje do celého radu ďalších činností, procesov a javov;
- dotýka sa širšieho spektra právnických a fyzických osôb;
- zaoberá sa nielen všestranným zabezpečením života počas kríz, krízovou ekonomikou, ale tiež aj technológiami odstraňovania ich negatívnych dôsledkov.

Úlohy krízového plánovania plní celý rad inštitúcií verejnej správy, súčastí ozbrojených síl, ozbrojených bezpečnostných zborov, výkonných prvkov záchranných systémov, podnikateľských subjektov a ďalších právnických osôb.

Subjekty krízového plánovania je možné rozdeliť do týchto základných skupín:

- subjekty, ktorým je nariadené uskutočňovať krízové plánovanie príslušnou právnou normou (zákony, nižšie právne normy) – do tejto skupiny patrí vláda

SR, ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy, orgány miestnej štátnej správy, orgány regionálnej samosprávy a ďalšie;

- subjekty, ktoré boli rozhodnutím kompetentného orgánu (napríklad niektorým ústredným orgánom štátnej správy) poverené plnením úloh hospodárskej mobilizácie;
- subjekty, ktoré plnia úlohy krízového plánovania, pretože predmet ich činnosti je potenciálnym zdrojom ohrozenia vlastnej organizácie, ako aj svojho okolia;
- subjekty, ktoré môžu byť ohrozené zvonku v dôsledku vzniku krízových situácií.

Rozhodujúcou úrovňou krízového plánovania je krízové plánovanie ústredných orgánov štátnej správy a orgánov miestnej štátnej správy. Jeho cieľom je zabezpečiť činnosť verejnej správy pri ochrane občanov, majetku a zaistení vnútornej bezpečnosti a poriadku v štáte a pri obrane republiky, nevyhnutné potreby na prežitie obyvateľstva a zaistenie ich komplexnej bezpečnosti. Je potrebné koordinovať krízové plánovanie tak, aby boli dotknuté subjekty schopné čeliť vzniknutým mimoriadnym udalostiam, rovnako ako zložitým krízovým situáciám a na minimálnu mieru znížiť straty na životoch, zdraví a majetku občanov.

Osobitnou formou krízového plánovania je **havarijné plánovanie**. Jeho úlohou je analyzovať zdroje ohrozenia občanov, majetku i životného prostredia v dôsledku vzniku závažných priemyselných havárií, rozpracovať scenáre ich priebehu a navrhnúť účinné opatrenia na minimalizovanie ich negatívnych dopadov. Havarijné plány majú na jednej strane výrazne **preventívny charakter**, keď v nadväznosti na poznanie zdrojov stanovujú opatrenia na zníženie pravdepodobnosti vzniku havárie a na druhej strane vytvárajú podmienky na optimálne riešenie havárie a odstraňovanie jej negatívnych dôsledkov nielen na výrobu, ale tiež na ľudské, materiálové aj prírodné zdroje. (NOVÁK, 2005)

Záver

Právo na život a jeho ochranu je jedným zo základných ľudských práv, čo je deklarované v Ústave Slovenskej republiky. Štát do značnej miery zodpovedá za ochranu svojich občanov, obyvateľstva. Preto musí vytvárať v súlade s Listinou základných ľudských práv a slobôd účinné a efektívne ochranné mechanizmy a systémy ochrany obyvateľstva, do ktorých musia byť zahrnuté závažné priemyselné havárie a ich následky, ako i ostatné mimoriadne udalosti.

Riešenie jednotlivých druhov závažných priemyselných havárií (ale tiež prírodných katastrof) vyžaduje plánovanie, organizáciu a realizáciu radu preventívnych, ochranných, záchranných a likvidačných opatrení. I keď prevažná časť týchto opatrení je pre všetky druhy havárií spoločná, rad z nich bude vzhľadom k charakteru príslušnej havárie špecifická.

V práci popisujeme tieto opatrenia podrobne a pri dodržiavaní týchto opatrení, hrozí minimálne riziko vzniku závažných premyslených havárií. V neposlednom rade sú tieto opatrenia uvedené aj v samotnom zákone číslo 261/2002 Z.z. Sme presvedčení, že po dôkladnom preštudovaní „národnej legislatívy“ a „legislatívy Európskej únie“ sa každý prevádzkovateľ podniku s rizikom vzniku ZPH, takejto situácii vyhne a neohrozí tak seba, zamestnancov, ale v neposlednom rade aj civilné obyvateľstvo a životné prostredie.

Dúfame, že Vás tato práca, ktorú sme spracovali, v užšej miere ako by bolo možné a to len z dôvodu nedostatočnej a úzkej možnosti získania informácií z danej problematiky zaujme, poučí a poskytne dostatočné informácie na úseku závažných priemyselných havárií.

Zoznam použitej literatúry

NOVÁK, L. a kol.: Krízové plánovanie. Vysokoškolská učebnica. EDIS,. Vydavateľstvo ŽU 2005, ISBN 80-8070-391-4.

Popis mimoriadnej udalosti dostupné na: [http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/059F11F241ECE4F5C125732C0032CB14/\\$FILE/vlastnymat.doc](http://www.rokovania.sk/appl/material.nsf/0/059F11F241ECE4F5C125732C0032CB14/$FILE/vlastnymat.doc) (15.02.2010)

Smernica Rady 96/82/ES o kontrole nebezpečenstiev veľkých havárií vrátane nebezpečných látok.

ŠIMÁK, L.: Krízový manažment vo verejnej správe. FŠI ŽU v Žiline, 2001 ISBN 80-88829-13-5.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Smernica č. 7/2009 o záverečných prácach. [on-line].Dostupné na Internete: <https://kis.ukf.sk/ezp> (31.3.2010)

Vyhláška MŽP SR č. 451/2005, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MŽP SR č. 489/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov .

Vyhláška MŽP SR č. 489/2002 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Vyhláška MŽP SR č. 490/2002 Z. z. o bezpečnostnej správe a o havarijnom pláne.

Zákon č.261/2002 Z. z., o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 277/2005 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 261/2002 Z.z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení zákona č. 587/2004 Z.z. o Environmentálnom fonde a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

